

Medeniyetlerin Taşı “Mardin Taşı” ve Özellikleri

“Mardin Stone” the Stone of Civilizations

Deniz İskender ÖNENÇ¹, Nemci KIRAL¹, Demir ERKANOL², Aytaç TULLUKÇU¹

¹MTA Genel Müdürlüğü, Maden Etüt ve Arama Daire Bşk., Ankara

²MTA Genel Müdürlüğü, Bölge Müdürlüğü, Kocaeli

ÖZ

Medeniyetler izlerini yaşadıkları ortamlardaki nesnelere işleyerek bırakırlar. Bazı medeniyetler bu izleri siler, bazı medeniyetlerde ise; bir önceki medeniyete saygı duyar ve onun üzerine medeniyetini inşa eder. Mardin’deki antik mezarlara baktığımızda, hristiyan(nisrani) mezarlık üzerine müslüman mezarlığı yapılmış ve günümüze kadar korunarak gelmiştir. Beklide ülkemizde ilk örnek olacak bir yapıt, Mardin Taşına ince işçilikle işlenerek oluşturulmuştur. Hoşgörünün büyüklüğü, medeniyetlere saygının özlemi kanımızca burada yatmaktadır.

Çalışmalarımız Medeniyet Taşı olarak kabul ettiğimiz “Mardin Taşı” üzerine; Mardin-Kızıltepe-Ömerli-Midyat bölgelerini içine alan geniş alanda gerçekleştirildi. Detay Maden Jeoloji haritası(1/25 000 ölçekli), numune alımları(kimyasal, mineraloji-petrografi, teknoloji, ön teknoloji) yapıldı ve Mardin Taşının litolojik özellikleri belirlendi. Amacımız ileride büyük ilgi duyulacak bu taşın yayılımını saptamak, özelliklerini belirlemek ve günün teknolojisine uygun şekillerde işletilmelerini araştırmak ve saptamaktır.

Mardin Taşı Alt Eosen - Alt Oligosen yaşlı resifal kökenli Hoya Formasyonu içinde yataklanmaktadır. Formasyonun ortalama kalınlığı 50-600 metreler arasındadır. Formasyonu meydana getiren litolojiler; tebeşirli kireçtaşları, biyomikrit, dolomitik kireçtaşları, killi kireçtaşları ve fosilli kireçtaşlarıdır. Kayaçlarımızın renkleri; sarı, pembe, kırmızı, beyaz, kirli beyaz, gridir. Formasyon sığ deniz-şelf kenarında oluşmuş ve yer yerde resifal karakterli ürünler sunmaktadır. Formasyonun yayılımı Mardin-Diyarbakır-Siirt-Adıyaman(Hoya formasyonu) ve Kilis-Gaziantep yörelerinde ise Havra Taşı ismini almaktadır (Gaziantep formasyonu). Hoya formasyonu Gaziantep formasyonu ile yatay yönde geçişlidir.

Hoya formasyonunda açılan mermer ocaklarından elde ürünler dünya mermer piyasalarında albenisi yüksek ürünler oluşturmaktadır. Bunlar; Diyarbakır-Çermik ilçesinde Hazar Pembe, Diyarbakır-Hazro’da Diyarbakır Pembe ticari adları altında mermer üretilmektedir. Ayriyeten yurt içinde ilgi gören Silvan Bej ve Hani Bej ticari adlı kireçtaşlarımız da Hoya formasyonu içinde bulunmaktadır.

Mardin Taşı 19x20x30 cm ebatında ve özel ebatlara da kesilerek yapılarda, sanat eserlerinde ve süs işlemeciliğinde kullanılmaktadır. Ocaklarda taş kesme makinaları ile düz bir hat boyunca dikey yönde kesilen zon, aynı makine ile yatay yöndeki bıçağı ile kesilerek elde edilmektedir. Mardin Taşının bol gözenekli olanları genellikle kaba işçilik isteyen sanat eserlerinde kullanılır. İnce işçilik görece ürünler çıkartıldıktan sonra gölgede işlenir ve istenilen şekil verilerek ışığa çıkartılır. Bu tür kireçtaşları tebeşirimsi özellik sunmaları, ince tane yapılı olmaları, çıkartıldıklarında rahatlıkla çizilebilecek özelliklere sahip olmaları ince işçilik için albenilerini arttırmaktadır.

İnce işçiliğin yapıldığı alanlar günümüzde azda olsa işletilmektedir. Bu alanlar mağaraları oluşturmaktadır. İçerde çıkartılan taşlara ebatları ve ince işçiliği işlenerek dışarıya çıkartılmaktadır. Mardin ilinde terk edilmiş taş işletme mağaraları bulunmaktadır.

Mezar, balkon korkulukları ve harpusta gibi sanat eserlerinde kaba işçilik yanında ince işçilikte yapılmaktadır. Kaba işçilik özellikle gözenekli, kirli beyaz renkli, tebeşirli kireçtaşına göre biraz daha sert yapılı kireçtaşlarında yapılmaktadır.

Mardin Taşı’nın sertliği 2.5-3, basınç dayanımı <500 cm²/kg, darbe dayanımı ile aşınma taş suyunu verdikten sonra artmaktadır. Suyunu veren Mardin Taşı çok hafiflemektedir. Bol gözenekli olan taşımızın doluluk oranı % 85-90.0 dir. Mardin Taşı’nın CaCO₃ miktarı %99.0 dur.

Mardin Taşı ilgisizlik yüzünden ustalarını kaybetmekte ve tedbirler alınmazsa, ince işlemeciliğe yönelik faaliyetler bitecektir. Bu nedenle bilgisayar teknolojileri kullanılarak istenilen çizimler bilgisaraya verilerek bir robot yardımı ile taş işlenecektir. Bu tarz üretim şekli dış pazarlarda talebi yüksek ürünlerin oluşturulmasına olanak sağlayacaktır.

Mardin Taşı yakın zamanda dış pazarlarda istenen ve evlere antik görüntü veren özelliğinden dolayı, çok talep edilen işlenmiş yapı taşı olacaktır.

ABSTRACT

Civilizations leave their traces onto their living environments by embroidering natural objects around. While some of them destroy traces of older dwellers of their land, some others show respect to the prior and flourish over its heritage. In the ancient graveyard of the Mardin, Muslim graves are found in the Christian-Nisrani graves together. They still exist as protected. Gravestones, probably the first example of our country, are the products by the way that embroidered motifs on the Mardin Stone. The greatness of the lenience and the tendency to the respect toward other civilizations depend on that in our opinion.

Our research on the Mardin Stone, which we recognize as the Civilization Stone, has been performed in the area comprising Kızıltepe, Ömerli and Midyat regions. A detailed mining-geological map in the scale of 1/25000 has been prepared, the sampling for chemical, mineralogical, petrographic and technological test has been done and lithological characteristics of the Mardin Stone has been evaluated. Our purpose is to detect the distribution and the properties of this stone, which will be able to attract the public, then, identify the methods of new technology to operate it in the industry.

The Mardin Stone is a bed in the Lower Eocene to Lower Oligocene aged Hoya Formation of the reef origin. The thickness ranges 50 to 600 meters. Lithologies combining the formation are chalky limestone, biomicrite, dolomitic limestone, clayey limestone and fosilifereous limestone. They are in the colors of yellow, pink, red, white, dirt white and gray. The environment of the deposition of the formation is the shallow sea-continental shelf and place-to-place settlements of reef environments are observable. The formation lies among Mardin, Diyarbakır, Siirt and Adiyaman regions. In Kilis Gaziantep side, it is called as the Havra Stone and the geologic name of it is the Gaziantep Formation. The Hoya and the Gaziantep formations are laterally changing lithologies.

The industrial marble gained from the pits excavated in the Hoya Formation is highly demanding in the world market. These are produced in the city of Diyarbakır with the market names of Hazar Pink in the Çermik County and Diyarbakır Pink in the Hazro County. Moreover, there are two more products named, as Silvan Beige and Hani Beige in markets are the sublithologies of the Hoya Formation.

The Mardin Stone is generally prepared in the dimensions of 19 x 20 x 30 cm and it is used in the construction of buildings, artistic stone carving and detailed ornamenting arts. Blocks of the Mardin Stone in the pits is cut on a straight lines perpendicular to each other to obtain required dimensions. Highly porous blocks of it is preferred to be used in construction. But others in good conditions are embroidered in shadowy places in ateliers. After they are given a new shape, they are opened to the sunlight. Since these kinds of the limestone are chalky, fine grained and easy to be scratched when they excavated, they do not make the embroidering difficult. Therefore, they are able to attract customers.

Although the number of them is small, there are ateliers where the detailed work on the Midyat Stone is made. They are found in caves. The stone is cut and worked under the shadow of the cave, then, they are got outside. In the city of Mardin, there are several abandoned atelier caves.

In addition to the coarse work, detailed work like embroidering is applied to graves, parapets of balconies and harpuştas (copings). Besides the chalky limestone, the coarse work is preferred for the porous, dirt white color and harder limestone pieces.

The hardness of the Mardin Stone is 2.5 to 3 degrees and its strength to the pressure is smaller than 500 kg/cm². Weathering by the impact increases after dried out. It is a highly porous material and it can reach the saturation of 85 to 90%. Consequently, dry Mardin Stone is light. The ratio of the CaCO₃ is very high; it is about 99%.

Because of the indifference, the number of professional talented workers of Mardin Stone decreases day by day. In such a situations, detailed work over the stone, as an industry will be on the way of the disappearing unless some precautions are reinforced. Therefore, several computer software are planned to print motifs on the stone by using necessary electronic devices. This alternative method of the human hand will increase the demand in international markets.

Very soon, the Mardin Stone will be a famous material of decorative purposes in houses or different places with its mystic-antique view.